

Оксана ГОРБАЧИК

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (oksa7803@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6671-2025>

Бібліографічний опис статті: Горбачик, О. (2024). Розвиток системи освіти в Палестині в міжвоєнний період (1918–1939). *Українські історичні студії*, 16(58). 91–97. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.16/58.10>

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ В ПАЛЕСТИНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918–1939)

Анотація. Метою дослідження є аналіз процесів розвитку системи освіти в Палестині в міжвоєнний період (1918–1939) у контексті соціально-політичних змін цього періоду, зокрема впливу британського мандату, а також виявлення ролі освіти у формуванні національної ідентичності та суспільного розвитку палестинського населення в досліджуваній період. **Методологію дослідження** становлять такі ключові аспекти: історичний підхід, за якого необхідно розглядати освітню систему в контексті історичних подій того часу, зокрема британського мандату в Палестині; аналіз першоджерел, який передбачає вивчення офіційних документів британської адміністрації, звітів освітніх установ; біографічний метод: вивчення досвіду окремих адміністраторів та педагогів. **Наукова новизна** статті полягає в проведенні комплексного аналізу процесів розвитку системи освіти в Палестині у міжвоєнний період (1918–1939) на основі відповідних першоджерел (офіційних документів британської адміністрації, звітів освітніх установ тощо).

Висновки. Розвиток системи освіти в Палестині в міжвоєнний період був складним і багатограним процесом, який відображав національні та соціально-політичні реалії того часу. Значний вплив на розвиток освіти в Палестині мав британський мандат. Британська влада намагалася реформувати систему освіти відповідно до західних стандартів, але цей процес відбувався повільно й нерівномірно, оскільки британці не приділяли достатньої уваги розвитку арабської освіти, зосередившись на освітніх закладах для єврейського населення. Арабська система освіти стикалася з численними труднощами, зокрема з недостатнім фінансуванням, браком кваліфікованих кадрів і навчальних матеріалів. Вона залишалася значно відсталою порівняно з єврейською системою, що сприяло зростанню соціальної напруги між двома громадами. Освітній процес у Палестині ставав дедалі більш політизованим. Єврейські та арабські школи почасти ставали осередками національної свідомості, що сприяло загостренню конфлікту між двома громадами. Нерівномірність розвитку освітніх систем єврейської та арабської громад у міжвоєнний період заклала підвалини для подальших конфліктів у регіоні. Відмінності в рівні освіти та культурних цінностях двох громад сприяли формуванню окремих ідентичностей, що ускладнювало досягнення компромісу в майбутньому.

Ключові слова: Палестина, освіта, британський мандат, міжвоєнний період.

Oksana HORBACHYK

PhD (History), Associate Professor at the Department of the World History and Special Historical Disciplines, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (oksa7803@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6671-2025>

To cite this article: Horbachyk, O. (2024). Rozvytok systemy osvity v Palestyni u mizhvoiennyi period (1918–1939) [Development of the education system in Palestine in the interwar period (1918–1939)]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 16(58). 91–97. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.16/58.10> [in Ukrainian].

DEVELOPMENT OF THE EDUCATION SYSTEM IN PALESTINE IN THE INTERWAR PERIOD (1918–1939)

Summary. *The purpose of the study is to analyse the processes of development of the education system in Palestine in the interwar period (1918–1939), in the context of socio-political changes of this period, in particular the impact of the British Mandate, as well as to identify the role of education in the formation of national identity and social development of the Palestinian population during the study period. The research methodology consists of the following key aspects: a historical approach, in which it is necessary to consider the educational system in the context of historical events of the time, in particular the British Mandate in Palestine; analysis of primary sources, which involves the study of official documents of the British administration, reports of educational institutions, etc. The scientific novelty of the article lies in a comprehensive analysis of the processes of development of the education system in Palestine in the interwar period (1918–1939) based on relevant primary sources (official documents of the British administration, reports of educational institutions, etc.).*

Conclusions. *The development of the education system in Palestine in the interwar period was a complex and multifaceted process that reflected the national and socio-political realities of the time. The British Mandate had a significant impact on the development of education in Palestine. British authorities tried to reform the education system in accordance with Western standards, but this process was slow and uneven, as the British did not pay sufficient attention to the development of Arab education, focusing on educational institutions for the Jewish population. The Arab education system faced numerous difficulties, including insufficient funding, lack of qualified personnel and teaching materials. It remained significantly behind the Jewish system, which contributed to the growth of social tensions between the two communities. The educational process in Palestine was becoming increasingly politicised. Jewish and Arab schools were partly becoming centres of national consciousness, which contributed to the escalation of the conflict between the two communities. The uneven development of the educational systems of the Jewish and Arab communities in the interwar period laid the groundwork for further conflicts in the region. Differences in the level of education and cultural values of the two communities contributed to the formation of separate identities, which made it difficult to reach a compromise in the future.*

Key words: *Palestine, education, British Mandate, interwar period.*

Постановка проблеми. Міжвоєнний період в історії Палестини, коли регіон перебував під мандатом Великобританії, характеризувався значними політичними, соціальними та економічними зрушеннями, які мали глибокий вплив на розвиток освітніх інституцій. Дослідження цієї теми дозволяє глибше зрозуміти, як зовнішні впливи та внутрішні процеси формували систему освіти в Палестині. Освіта є важливим інструментом формування національної ідентичності та суспільних цінностей. Вивчення розвитку освіти в Палестині в зазначений період допоможе зрозуміти, як вона впливала на становлення національної свідомості палестинських арабів та стосунки з представниками єврейської общини. Дослідження розвитку освіти в Палестині в міжвоєнний період надасть нові дані, розширить наявні наукові знання щодо історії освіти й сприятиме кращому розумінню сучасних проблем і викликів, з якими стикається система освіти в регіоні Близького Сходу.

Аналіз досліджень. Історіографія цієї теми використовує різні методологічні підходи: від традиційного описового характеру до більш сучасних соціокультурних і постколоніальних підходів. Більшість досліджень розпочинаються з аналізу британського мандату над Палестиною, який було встановлено після Першої світової війни згідно з рішенням Ліги Націй. У цьому контексті значну увагу приділяють політичним умовам, які визначали розвиток освіти. Однією з ключових тем є взаємодія британської адміністрації з різними етнічними і релігійними громадами, що існували в Палестині, а також як це впливало на освітню політику.

Зокрема, американська дослідниця і політичний теоретик сучасного Близького Сходу Сюзанна Шнайдер влучно окреслює маловивчену низку питань щодо політичних цілей та внутрішніх суперечностей освітньої політики Британського мандату. Шнайдер досліджує, яким чином британські чиновники втручалися в реформування ісламської традиції та регулювання єврейської традиції, оскільки це стосувалося державної шкільної освіти як інструменту

для просування своїх колоніальних планів у Палестині (Schneider, 2013). Єврейський історик Ісмаель Абу-Саад цілком слушно зауважує про те, що освіту неможливо ефективно вивчати чи розвивати у відриві від історії народу, якому вона покликана служити, особливо в такому суперечливому моменті, що стосується палестинської проблеми. Тому, на його думку, розгляд цього питання слід починати з огляду історичного та політичного контексту, який створює важливе тло для вивчення ключових сучасних проблем у палестинській арабській освіті (Abu-Saad, 2006).

Така проблема не отримала значної уваги в українській історичній науці, що свідчить про брак досліджень у цій сфері.

Загалом, аналіз історіографії з теми дослідження показує складність і багатогранність цього питання. Вона охоплює різні аспекти, від політичних умов і до соціальних трансформацій, що визначали освітні процеси в Палестині.

Мета статті – аналіз процесів розвитку системи освіти в Палестині в міжвоєнний період (1918–1939) у контексті соціально-політичних змін цього етапу, зокрема впливу британського мандату, а також виявлення ролі освіти у формуванні національної ідентичності та суспільного розвитку палестинського населення в досліджуваній період.

Виклад основного матеріалу. З 1516 р. і до 1917 р. Палестина була частиною Османської імперії. У XIX столітті в Європі почалося піднесення сіонізму, політичного національного руху єврейського народу, який прагнув створити єврейську державу в Палестині. Наприкінці XIX століття розпочалася масова сіоністська імміграція на палестинські землі. Під час Першої світової війни османи були витіснені з більшої частини регіону Британською імперією. (Broso, Félix Sánchez and Trad, Jumana, 2011). За наслідками війни відбувся розпад Османської імперії та запровадження Лігою Націй мандатної системи для зовнішнього управління над колишніми османськими володіннями.

Мандатна влада, призначена міжнародним органом, мала розглядати підмандатну територію як тимчасову довіру і дбати про добробут та розвиток її населення. 24 липня 1922 року Ліга Націй офіційно затвердила Великій Британії мандат на Палестину. Визнаючи «історичний зв'язок єврейського народу з Палестиною», Великобританія була покликана сприяти створенню єврейського національного дому в Палестині – Ерец-Ізраель (Землі Ізраїлю). (British Palestine Mandate: History & Overview...).

Отримавши мандат на Палестину, британці взяли під свій безпосередній контроль колишні державні школи Османської імперії та під номінальний контроль – безліч приватних шкіл (у тому числі започатковані сіоністськими організаціями), де викладання проводилося декількома мовами і які почасти утримувалися політичними, благодійними чи місіонерськими групами з-за кордону. Нагляд за такою контрастною соціальною структурою сам по собі був складним завданням, але його ще більше ускладнювали особливі умови Мандату. Зокрема, Стаття 15 гарантувала, «щоб усім була забезпечена повна свобода совісті та вільне відправлення всіх форм культу, за умови лише підтримання громадського порядку та моралі. Між мешканцями Палестини не повинно бути ніякої дискримінації за ознакою раси, релігії або мови. Жодна особа не може бути вислана з Палестини лише на підставі її релігійних переконань. Не може бути заперечене або порушене право кожної громади на утримання власних шкіл для навчання своїх членів рідною мовою за дотримання таких освітніх вимог загального характеру, які можуть бути встановлені Адміністрацією» (The Palestine Mandate. Lillian Goldman...).

На перший погляд, вищезгадана стаття просто пропонує законодавче визнання османської системи міллетів, в якій релігійні меншини мали значну автономію в освітніх питаннях. Однак, на відміну від османських часів, коли численні приватні заклади доповнювали беззаперечну державну сферу, мандатний уряд вирішив натомість визнати як арабську, так і сіоністську шкільну систему державними установами, кожна з яких мала власну офіційну мову, директора з питань освіти та адміністративний апарат. У цьому сенсі освітня політика, прийнята урядом, замість того, щоби просто зберегти систему міллетів як продовження ста-

тус-кво, фактично була направлена на розширення її державних меж та без її пристосування до позаконфесійного публічного простору (Schneider, 2013).

Палестина зазнала найбільшого британського контролю над освітою, оскільки британські колоніальні чиновники займали вищі ешелони освітньої бюрократії, нібито для того, щоб унеможливити скарги на упередженість із боку єврейської чи арабської громад (Kalisman, 2022). Тому для британської цивільної адміністрації мандатного уряду відновлення освіти було пріоритетним завданням. У великих містах були знову відкриті школи, що існували раніше, в Єрусалимі були засновані навчальні коледжі для чоловіків і жінок, а арабська мова стала мовою викладання. На початку дії мандату між трьома релігійними громадами існував освітній дисбаланс. Пропорційно менше відвідувало школу мусульманських дітей, аніж арабських чи єврейських дітей-християн. Побіжно, за першими тодішніми висновками британської адміністрації, відвідуваність шкіл серед мусульманських дітей значно зросла (Broso, Félix Sánchez and Trad, Jumana, 2011).

Система освіти, доступна для арабської палестинської молоді, включала приватні, місіонерські та державні школи. Державні школи перебували під управлінням британців і розташовувалися в сільській місцевості, де проживало дві третини арабського населення. Школи почасти не були доступними за відсутності коштів у батьків; більшість учителів не були кваліфікованими, а навчальна програма була побудована так, щоби відповідати колоніальному порядку денному. Британська адміністрація контролювала доступ учнів до якісної освіти, створивши дві освітні системи. Одна з них базувалася на сільському господарстві для сільської молоді, а інша – на професійній підготовці для міських учнів. Більшість сільських шкіл пропонували навчання лише до 4-го класу, у свою чергу класи були переповнені, різновікові та багатокласні (Habashi, 2023).

Британський підмандатний уряд безпосередньо керував державною шкільною системою, палестинські араби не мали можливості впливати на неї або контролювати її. Офіційно навчання в початковій школі тривало 7 років, а в середній школі – ще 4 роки. На практиці початкова школа зазвичай тривала лише 5 або 6 років. Початкова освіта була загальною для арабських хлопчиків, принаймні протягом кількох років. Освіта для дівчаток, особливо в селах і бедуїнських племенах, була менш поширена (Abu-Saad, 2006). Британська адміністрація інвестувала мінімум коштів у початкові школи, причому на села припадало 50% витрат, тоді як на міські школи не виділялося жодних коштів (Habashi, 2023). У звіті від 1 жовтня 1930 року, підготовленого британським державним службовцем Джоном Хоупом Сімпсоном, зазначалося: «Єврейське населення чудово забезпечене освітніми закладами, і майже 100 відсотків єврейських дітей відвідують єврейські школи. Вони утримуються єврейською владою за допомогою невеликого гранту від уряду, і в єврейських колах часто скаржаться на те, що цей грант обмежений 20 000 фунтів стерлінгів...» (Hope Simpson Report, 1930). Натомість: «...Освіта арабів представляє зовсім іншу картину. Сільське арабське населення, <...> на середину 1930 року становило 478 390 осіб <...>, щонайменше 20 відсотків арабського населення сіл становлять діти шкільного віку. Це дає понад 95 000 дітей. З них, <...> навчаються лише 12 539, або 13,2 відсотка» (Hope Simpson Report, 1930).

Водночас у британських колоніальних колах розвивалися нові освітні тенденції – значною мірою у відповідь на невдачі політики в Індії та Єгипті, – які підкреслювали психологічну шкоду та політичні потрясіння, спричинені «літературною освітою» англійською мовою. Доктрина освіти «рідною мовою» була переконливішою альтернативою і привернула увагу Гамфрі Боуена, директора департаменту освіти у 1920–1936 роках. Остерігаючись повторення минулих помилок, Боуен пропагував «правильний вид» освіти: початкова освіта переважала над середньою, сільськогосподарська і технічна – над літературною, а викладання здійснювалося арабською, а не англійською мовою (Schneider, 2013).

Сам Г. Боуен і Британська імперія загалом мали великий досвід у формуванні таких «освітніх вимог», як це було передбачено Мандатом. Пропрацювавши двадцять років у Міністерстві освіти Єгипту під керівництвом лорда Евеліна Кромера, єгипетського Генерального

контролера, Боуен знав, який потенціал має система освіти для консолідації націоналістичних ідентичностей і розпалювання антианглійських настроїв. Сам Е. Кромер у своїх спогадах критично згадував про те, що «суто літературна освіта [для індійських студентів]» призвела до «катастрофічного результату» – класу незадоволених, безробітних індійських інтелектуалів, які висловлювали свої думки за допомогою західної націоналістичної риторики (Lynch, 2023).

Освітня філософія Боуена зосереджувалася на просуванні сільськогосподарської освіти в сільській місцевості, і він був зацікнений на тому, щоби навчити палестинських фелаків сучасним сільськогосподарським практикам, вірячи, що це спричинить соціальну революцію. Тому в 1931 році для навчання вчителів сучасним сільськогосподарським навичкам неподалік від містечка Кфар-Тавор була заснована Сільськогосподарська школа. В одному з річних звітів Боуена стверджувалося, що його освітня політика була спрямована на те, щоби запобігти урбанізації «сільського хлопця», його освіченості, а згодом – «безробітному або непрацевдатному» і схильному до націоналізму. Цю мету – стримати політичні та націоналістичні амбіції учнів – планувалося досягти за допомогою сільської навчальної програми, орієнтованої на сільське господарство. За задумом Боуена, «сільський хлопець» мав отримати освіту, а потім стати слухняним сільським робітником, фермером чи ремісником, тобто оволодіти професіями, далекими від вирішальних націоналістичних змагань у міських центрах, таких як Єрусалим та Яффо, у міжвоєнний період. Звідси випливає, що британська освітня політика заохочувала палестинських фелаків задовольнятися сільським господарством, і водночас британці сприяли розвитку сіоністської промисловості та поселень у містах (Lynch, 2023).

Помічником директора Департаменту освіти в 1921 році було призначено Джорджа Антоніуса (1891–1942), який народився в Лівані і виріс в Єгипті та мав диплом Королівського коледжу в Кембриджі (*Betrayal of Palestine...*, 2002). Перебуваючи на посаді, він намагався реформувати департамент освіти; з цією метою, ним було подано декілька звітів і рекомендацій, але вони не були схвалені британським верховним комісаром. У 1927 році його було переведено з Департаменту освіти до Секретаріату уряду Палестини. У 1930 році Антоніус пішов у відставку з мандатного уряду і розпочав свою наукову діяльність в Інституті поточних міжнародних справ у Нью-Йорку. У 1931 році він став неофіційним радником з місцевих справ британського Верховного комісара в Палестині й почав працювати над історією витоків арабського націоналізму (Abdul Hadi, 2006).

У 1938 році Дж. Антоніус опублікував книгу «Арабське пробудження», в якій було оприлюднено документи, зокрема британське листування з лідерами Арабського повстання, які він представив як доказ того, що Палестина насправді була обіцяна арабам. Звідси Антоніус робив висновок про те, що британська політика сприяння створенню єврейського національного дому була зрадою. Невдовзі, як вважається багатьма дослідниками, саме «Арабське пробудження» забезпечило значною мірою моральну основу для відмови Великобританії від політики підтримки єврейського національного осередку в Палестині в 1939 році (*Betrayal of Palestine...*, 2002).

Незважаючи на відповідний контроль з боку британських мандатних органів, школи з часом стали осередком націоналізму. Спочатку деякі арабські вчителі неформально впроваджували краєзнавство у своїх класах. Згодом такі арабські викладачі, як Халіл Тотат і Аль-Боргуті намагалися опублікувати підручник з історії Палестини, однак чиновники відмовилися забезпечити їх видання. Вже наприкінці 20-х років ХХ ст. учні брали участь у численних політичних заворушеннях, а деякі вчителі приєднувалися до опору. До 1936 року в школах було створено понад 3344 бойскаутські загони. Ці загони почасти підтримували арабські палестинські національні настрої, перешкоджаючи поліції та контролюючим страйки, бойкоти тощо. Щоб обмежити присутність бойскаутів у суспільстві, британці заборонили членам загонів носити їхню форму на публіці. Ця заборона була визнанням того, що британська влада втратила контроль над скаутингом, а також того, що скаутинг переосмислив британську шкільну програму підпорядкування і суспільний простір між школою та громадою (Habashi, 2023).

Британський мандатний уряд брав безпосередню участь у придушенні націоналістичних протестів у шкільній системі, що свідчить про відкриті заходи, вжиті для стриму-

вання палестинського арабського націоналізму. Зокрема, палестинські арабські студенти, які навчалися в чоловічому навчальному коледжі в Єрусалимі, організували націоналістичні протести проти приїзду лорда Бальфура в 1925 році, який приїжджав до міста на відкриття Єврейського університету. Ці студенти співали націоналістичні пісні й розмахували арабськими прапорами. І коли політична агітація вийшла з-під контролю, уряд втрутився і вирішив закрити коледж. Студентів відправили додому під конвоєм поліції і дозволили їм повернутися лише після того, як через кілька тижнів усі вони підписали угоду «підкорятися коледжу» і не брати участь у подальших страйках. На думку Боуена, лідери протесту на факультеті мали намір «прищепити арабській молоді палкий націоналізм, який би проявився в активних діях» (Lynch, 2023). Для розслідування причин страйків та заворушень серед палестинських арабів і євреїв у 1936 році британським урядом була створена Комісія під керівництвом Роберта Піла. Результатом її діяльності став звіт від 1937 року, в розділі V якого було зроблено такий висновок: «Як і єврейський націоналізм, арабський націоналізм стимулюється системою освіти та зростанням молодіжного руху». У звіті було звинувачено, хоча й перебільшено, вчителів у тому, що вони створювали «семінарії арабського націоналізму» у своїх класах (British Palestine Mandate..., 1937).

Незважаючи на британський контроль, репресії та нагляд, система освіти виявилася нездатною обмежити поширення націоналістичної свідомості серед палестинських студентів. За словами сучасного палестино-американського історика Рашида Халіді, вже у 1923 році палестинські студенти дізнавалися, що географічно Палестина існує незалежно від арабського світу. Професор Сабрі Шаріф Абд аль-Хаді, який викладав у той час географію в середній школі Наблуса, написав підручник під назвою «Природна географія Сирії та Палестини». Викладання географії дозволило студентам уявити карту нації, до якої вони себе асоціювали, що є важливим компонентом національної ідентичності. Окрім географії, в чоловічому навчальному коледжі в Єрусалимі та інших середніх школах палестинські національні настрої проявлялися в різноманітних діалогах, що відбувалися в культурних та освітніх товариствах. Професор історії і націоналістичний активіст Дарвіш аль-Мікдаді, який викладав у чоловічому коледжі та брав участь у його дискусійному клубі, вже тоді попереджав студентів про сіоністську загрозу, з якою зіткнулася країна. На загал просвітительство вищезгаданих інтелектуалів підривало британську гегемонію над системою освіти, яка не надавала значного представництва палестинській арабській громаді (Lynch, 2023).

Висновки. Розвиток системи освіти в Палестині в міжвоєнний період був складним і багатограним процесом, який відображав національні та соціально-політичні реалії того часу. Значний вплив на розвиток освіти в Палестині мав британський мандат. Влада намагалася реформувати систему освіти відповідно до західних стандартів, але цей процес відбувався повільно і нерівномірно, оскільки британці не приділяли достатньої уваги розвитку арабської освіти, зосередившись на освітніх закладах для єврейського населення. Арабська система освіти стикалася з численними труднощами, зокрема з недостатнім фінансуванням, браком кваліфікованих кадрів і навчальних матеріалів. Вона залишалася значно відсталою порівняно з єврейською системою, що сприяло зростанню соціальної напруги між двома громадами. Освітній процес у Палестині ставав дедалі більш політизованим. Єврейські та арабські школи почасти ставали осередками національної свідомості, що сприяло загостренню конфлікту між двома громадами. Нерівномірність розвитку освітніх систем єврейської та арабської громад у міжвоєнний період заклала підвалини для подальших конфліктів у регіоні. Відмінності в рівні освіти та культурних цінностях двох громад сприяли формуванню окремих ідентичностей, що ускладнювало досягнення компромісу в майбутньому.

Перспективним напрямом дослідження можуть бути розвідки зв'язків між освітніми системами Палестини і сусідніх країн, як-от Єгипет, Ліван, Сирія, а також з Європою.

Джерела та література

- Abdul Hadi, Mahdi.** (2006). George Antonius. A Biographic Dictionary. 2nd ed., revised and updated. Jerusalem: Passia Publication. URL: <https://www.palquest.org/en/biography/6571/george-antonius>
- Abu-Saad, Ismael.** (2006). Introduction: A Historical Context of Palestinian Arab Education. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764205284717>
- Betrayal of Palestine The Story of George Antonius by Susan Silsby Boyle. Reviewed by Martin Kramer. (2002). URL: <https://www.meforum.org/1451/betrayal-of-palestine>
- British Palestine Mandate: History & Overview (1922–1948). URL: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/history-and-overview-of-the-british-palestine-mandate>
- British Palestine Mandate: Text of the Peel Commission Report (July 1937). URL: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/text-of-the-peel-commission-report>
- Broco, Félix Sánchez and Trad, Jumana.** (2011). Education in the Palestinian territories. URL: https://cemofps.org/publicaciones/searchb0b0.html?content_search=F%C3%A9lix+S%C3%A1nchez+Broco+and+Jumana+Trad
- Habashi, Janette.** (2023). Palestinian youth political socialisation and the British mandate. URL: <https://theacademic.com/british-mandate-and-palestinian-youth/>
- Hope Simpson Report (1930). URL: <https://ecf.org.il/issues/issue/1461>
- Kalisman, Hilary Falb.** (2022). Teachers as State-Builders: Education and the Making of the Modern Middle East. Princeton: Princeton University Press, 2022. xxi + 274 pages.
- Lynch, Ryan.** (2023). Pedagogy Weaponized: British Education Policies in Mandatory Palestine (1918–1939). URL: <https://rlynch-40571.medium.com/education-as-a-weapon-british-education-policies-in-mandatory-palestine-1918-1939-f252d0371a70>
- Schneider, Suzanne.** (2013). Monolingualism and Education in Mandate Palestine. URL: <https://www.palestine-studies.org/en/node/78527>
- The Palestine Mandate. Lillian Goldman Law Library. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/palmanda.asp#art15